

Віктор Проскуряков

д. арх., професор,
Завідувач кафедри дизайну архітектурного середовища,
Інститут архітектури,
Національний університет «Львівська політехніка»

**ПРО ТВОРЧУ ДІЯЛЬНІСТЬ ПІОНЕРА СУЧАСНОЇ
ЛЬВІВСЬКОЇ АРХІТЕКТУРНОЇ ШКОЛИ –
РОМАНА МИКОЛАЙОВИЧА ЛІПКИ –
ЛЮДИНИ, ПЕДАГОГА, ВЧЕНОГО**

Висвітлено бібліографічні і творчі події з життя відомого педагога Львівської архітектурної школи другої половини ХХ століття Романа Миколайовича Липки.

ключові слова: архітектурна школа, творча діяльність, автобіографічні відомості, архітектори – педагоги, вчені, практики.

Постановка проблеми

Попри всі існуючі сучасні публікації, найменше висвітленими з історії школи залишається період від закінчення Другої Світової війни і по сьогоднішній день. Не менш цікавим є період так званого «радянського часу», років «перебудови» і, врешті решт, перших років існування України як незалежної держави. Те, що по Другій Світовій війні про нашу школу майже нічого не писали, є зрозумілим. Який сенс було писати про неї столичним, московським виданням? А ніякого! Бо якщо писати, - то тоді потрібно було б визнати, що саме Львівська архітектурна школа є однією з найстарших в СРСР і однією з найвідоміших в Європі. Це не відповідало радянській ідеологічній доктрині, бо не могла якась «периферійна» (на погляд Москви) архітектурна школа (та ще з регіону, поголовно заселеного «українськими буржуазними націоналістами») дорівнювати столичним навчальним закладам. Це по-перше.

Якими б приємними не були сучасні публікації про нашу архітектурну школу – погодитися з тим, що вони дали відповіді на всі питання або розкрили всі її грані, ніяк не можна. І тут немає жодних претензій до авторів публікацій – просто предмет дослідження і усвідомлення – Львівська архітектурна школа – є надзвичайно широким, синкретичним, неоднозначним. А це вимагає сталого, а не епізодичного висвітлення. Адже за час свого існування ця школа стала джерелом, провідником, катализатором великої кількості ідей, концепцій, доктрин. Все це потребує

постійних прискіпливих розвідок, щоб визначити правдиві орієнтири, які на початку ХХІ ст. є актуальними для галузі архітектурної освіти нашої держави і це по дуге.

Різноманітні культурно-освітньо-філософські конфігурації розвивають різні архітектурні теми та ідеї, які, переплітаючись, будуть або відштовхуватись проникати одна в одну по черезно або одночасно, формуючи цілісність розвитку архітектурної освіти.

І діяльність педагогів 60-80 рр. В. Кравцова, В. Блюсюка, М. Консулової, А. Міщенко, О. Купара, І. Середюка, І. Петришина, А. Ілгунаса та інших – повністю відповідають цим вимогам. Спостереження за їх педагогічною і архітектурною діяльністю, протягом більше ніж чверті століття виключає елементи явних випадковостей. Вони хоча й не були, можливо, стовідсотковими педагогами та були архітекторами в повному розумінні цього слова – архітекторами, за плечима яких багато збудованих об'єктів. Якби свого часу об'єкти, які вони проектували і будували, були достатньо висвітлені в професійних архітектурних виданнях, то їх можна було б, без перебільшення, назвати якщо не класиками архітектури, то хоча б тими, що вплинули на розвиток архітектури в Україні загалом.

Але першим серед рівних безперечно можна назвати Романа Миколайовича Липку. Його роль виключно важлива як в архітектурі, так і в педагогічній діяльності, і можна сподіватися, що через якийсь час про нього писатимуть не менше, ніж скажімо про патріархів Львівської архітектурної школи професорів Ю. Захарієвича, І. Левинського, І.Багенського.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Серед опублікованих в Україні наукових праць, які стосуються біографії і діяльності Романа Миколайовича Липки, переважна більшість належить представникам Львівської архітектурної школи, зокрема Б.Черкесу, В. Проскуракову, Т. Клименюк, Лінді С. М. [1], [2], [3], [4]. Є певна інформація про доцента Р. Липку в енциклопедіях, словниках, атласах [5], [6]. Всі ці відомості про Р.М. Липку отримані авторами або з різноманітних джерел, або як узагальненого результату спілкування з ним в процесі освітньої співпраці в Інституті архітектури. Тому видається що, для представників Львівської архітектурної школи, цікавим має бути отримана інформація про творчу діяльність і автобіографічні відомості безпосередньо від самого Р. М. Липки, які мають форму інтерв'ю, організованому арх. В.І. Проскураковим і підготовленому до друку журналістом Т. Шевченко в першому і останньому числі пілотного журналу «Маєстро». Який був представлений на «Форумі видавців» у Львові в 1996 році, але широко так і не виданий [7].

Мета публікації

Метою публікації є бажання ознайомити високо поважних викладачів, учнів, випускників, шанувальників Львівської архітектурної школи з практично невідомою статтею – інтерв'ю Романа Миколайовича Липки « Долаючи немощину дорогу », яка була присвячена 75 річниці з дня його народження і висвітлювала бібліографічні факти, які він особисто озвучив. В часописі «Маестро» - виданні про людину та простір, який збиралося видавати ТОВ «Арніка», але зупинилося на сигнальному випуску № 1 (3) в 1996 р.

Долаючи немощину дорогу. Штрихи до портрета Романа Липки.

Про війну і про любов

Перша світова війна. Моравія. Містечко Моравський Штернберк. Микола Липка, вояк австро-угорської армії, отримав поранення: куля зачепила повіки й перенісся – загроза сліпоті. У подібних випадках нерідко накладали на себе руки. Хтось із друзів сповістив про це Софію, Миколину наречену. Хутко зібравшись вона мчить зі Львова на фронт аби терміново взяти шлюб із коханим. Шаблі вояків зімкнулися своєрідним склепінням, під ним молоді пішли до вівтаря. Ймовірні наслідки поранення не трапилися, проте через нього Микола Липка все ж не закінчив юридичний факультет.

Обрано красу і гармонію

1925 рік, Львів. Газета «Wiek powu» проводить конкурс краси дітей. (Були й такі!). Претендентів чимало. Граф Рольф Бадені отримав золоту медаль, а чотирирічний Ромчик Липка - срібну. Переможці сиділи, красуючись, на вітрині пасажу Миколяша.

Проте наш герой не перетворив свою зовнішність на товар. Нарцисизмом не страждав. Більше, ніж власна принадність, хвилювала хлопця краса рідного міста, його фантастична архітектура. У ній дивовижно переплелися стилі розмаїтих епох, традиції різних народів. Для Романа архітектура не була застиглою музика – вона жила, дихала, розповідала про характер і уподобання своїх творців, про дух часу. Що ж стосується музики, то й вона захоплює Романа і його друзів-ліцеїстів. Хлопці із захватом слухають платівки, напам'ять знають світову класику. Навіть створили власний ансамбль. Жарти жартами, але один із аматорів, Андрій Гійольський згодом зробив кар'єру прем'єра світових оперних сцен. Моцарт, Бетховен, Вагнер, художня література, театральне мистецтво стали невід'ємною частиною духовного виховання. Тому

згодом Романа Миколайовича не здивувало, коли один із викладачів навідріз відмовився приймати екзамен у студента-архітектора через те, що той не знав, хто автор опери «Лоенгрін».

Зі спогадів Романа Липки.

«З ліцею виніс добрі знання загальної історії, історії культури. Латинської та німецької мов. Тодішні підручники класичного циклу дисциплін рясніли зображеннями творів античного мистецтва й архітектури, юнацьку уяву збуджували фігури міфічних героїв та види монументальних споруд, і в процесі праці над текстами підручників рука мимоволі потяглася до зарисовок, а давалися вони чомусь дуже легко...».

Нарешті мрія про архітектуру стала набувати реальних обрисів. Наприкінці серпня 1939 року подав заявку на архітектурний факультет «Львівської політехніки». 1 вересня прийшов на заняття підготовчого курсу до вступних екзаменів. Могутнє ревіння літаків і звуки вибухів спершу ледь не видалися урочистим салютом з нагоди початку студій. Усі вибігли на вулицю. Бравий поліцей заспокоює: то так гарно проходять навчання. Але щось не те...

Свого часу Романовим батькам війна не стала на перешкоді. Їхньому синові теж. У 1940 році знову поступає на архітектурний факультет Львівського політехнічного інституту і за результатами вступних екзаменів його зараховано на найпрестижнішу тоді на факультеті спеціальність: монументальна архітектура. Суворі правила відбору створили студентське середовище зі справжніх ентузіастів архітектури. Її історія та сучасні проблеми ставали основною темою і поза аудиторних студентських дискусій.

Зі спогадів Романа Липки.

«У той час навчання на факультеті переважно проводилося ще за старими програмами. На чолі викладацького складу – видатні особистості: професори Вітольд Мінькевич, Іван Багенський, Тадеуш Врубель. Вони залишили яскравий слід в архітектурі нашого міста. Від студентів вимагалось досконале оволодіння профілюючими дисциплінами. Великим успіхом користувалися лекції доцента Адама Мсцівуєвського з курсу загальної історії архітектури та мистецтва. Він майстерно володів аудиторією і вражав слухачів повнотою та глибиною подачі матеріалу. На іспитах він не використовував екзаменаційних білетів, це була індивідуальна, необмежена часом бесіда, впродовж якої лектор мав можливість досконало перевірити ступінь засвоєння студентом матеріалу. Мені також пощастило прослухати курс лекцій з хімії для архітекторів, який чудовою українською мовою проводив тоді Петро Франко, син нашого Каменяра».

Один з викладачів, Януш Вітвицький, був широко відомий своєю працею над створенням пластичної панорами Львова XVIII ст. Завершилася весняна сесія і студент Роман Липка був запрошений до роботи над цим проектом у складі бригади, яка займалася відтворенням у макеті ансамблю Домініканського костелу. У майстернях по вул. Вірменській, 23 дружній колектив ювелірно відпрацьовував макети для панорами. Вечорами окремі фрагменти приєднувалися до цілості, підключалося тільки внутрішнє освітлення макетів споруд та вулиць, і перед очима, немов у природі, виникав захоплюючий образ давнього Львова.

22 червня 1941 року. Знову бомбові удари. Період формування особистості та власного світосприйняття співпадає з воєнними роками. Вир подій не давав часу думати про систематичну роботу над собою. При кожній нагоді Роман «накидався» на твори класиків світової літератури, філософські есе, нариси з історії культури, мистецтва, архітектури. Перед юнацькою уявою вони розкривали всю багатогранну картину світу і допомагали хоча б уривками забувати про тодішні повсякденні турботи і тривоги. Саме з того часу книги стали невідлучними супутниками на все життя.

Роман Липка:

«Довелося і мені пройти важкими фронтовими шляхами, - від Львова, через Польщу, Німеччину, аж до Праги, брати участь у діях театру війни, в якому навіть найяскравіша роль статиста могла коштувати життя. Ця участь обійшлася мені пораненням та важкою контузєю, наслідки якої періодично дають себе знати і тепер. Вкрай важко було постійно бачити понівечених і покалічених людей, жахливі картини насильства і жорстокості, але болісно ставало також при виді зруйнованих і покалічених пам'яток історії і культури, і в тому почутті проявлялася мабуть уже певна власна спорідненість з архітектурою. Ніколи не забуду одного похмурого дощового дня, коли наш підрозділ пробивався через Карпати до центру міста Вроцлава – як, незважаючи на жахливу втому, враз легко стало на душі, побачивши, що уціліла чудова старовинна ратуша і значна частина пам'ятникової забудови ринкової площі. А таких епізодів запам'яталося і більше».

INTERMEZZO

Моравія. Одна з частин радянської армії важко просувається пішки. Вже дві доби безперестанний дощ. Солдати не усвідомлюють, чи живі. Врешті дійшли до якогось містечка. Видніється костел. Роман ніби давно знає що і де тут знаходиться. Може марення? Запитує командира: «Де ми знаходимось?». Відповідь: «Моравський Штернберк»... Знає місцевість,

бо в дитинстві бавився листівками з її зображенням. Воістину, все повертається на круги своя. Але чи все?

Уже по війні

У перші повоєнні роки Я. Вітвицький намагався завершити працю над панорамою. Але після його трагічної смерті вона була перевезена у Польщу і довгі роки нищилась у підвалах різних установ. Проте нещодавно дійшла звістка, що панорама старанно відреставрована й експонується в одному з музеїв Вроцлава. Романа Миколайовича звістка порадувала, хоча й защеміло трохи серце: у цьому творі є краплинка його праці над історичним образом рідного міста.

Певно не просто утретє розпочинати навчання на тому ж самому факультеті. 1945 рік. Через кілька місяців після повернення помирає мати, невдовзі і батько. Самому треба заробляти на життя ще й опікуватися молодшою сестричкою. З початку 1946 р. продовжував навчання на архітектурній спеціальності Львівського політехнічного інституту. Це був бурхливий період ґрунтовної перебудови навчального процесу на радянський лад, який супроводжувався майже повною заміною усього професорсько-викладацького складу і жорстоким політичним тиском під гаслом боротьби проти «буржуазних пережитків» та «українського буржуазного націоналізму». Місце вибулих у Польщу професорів займали, переважно, спеціалісти із східних областей України, з Росії і, поступово, основною мовою викладання стала російська. За наказом партійних органів розпочалась ліквідація як «ідейно шкідливих» методичних фондів кафедри з попереднього періоду та вилучення і передача на макулатуру «буржуазних» видань з бібліотечних та кафедральних збірок в інституті.

В єдиній академічній групі архітекторів (у складі інженерно-будівельного факультету) у шинелях було двоє – Роман Липка та Ярослав Новаківський (син відомого художника Олекси Новаківського). Ця побутова деталь стала причиною для дійсно тісних дружніх взаємин. Роман Липка грав на банджо. Як відомо, тодішні ідеологи керувалися словами Максима Горького: «Кто играет джаз – тот родину продаст». Проте фронтова шинель і тут захистила: не наважилися перевиховувати фронтовиків. А ті таке виспівували!... Навіть про щасливу Америку.

Серед тих студентів ще виділявся В. Лукомський, Л. Крип'якевич, Я. Назаркевич, О. Радомський, В. Ференсович. Усі вони потім стали провідними майстрами архітектури.

До скупі стипендії доводилося приробляти. У літні місяці виробничої практики та канікул працювали на будівництві, виконуючи функції бригадирів, майстрів, чи помічників виконробів. На таких умовах Роман Липка брав участь у будівництві житлового кварталу біля електрорампового заводу та цехів автобусного заводу. Була праця

на будовах Нікопольського трубного заводу і збагачувальної фабрики у Марганці. Це виснажувало, але не давало змоги залишитися в межах лише «паперової архітектури».

Зі спогадів Романа Липки

«Нам справді пощастило формувати свій творчий почерк під керівництвом видатного майстра архітектури, професора І. Багенського, автора багатьох відомих споруд у Львові та інших містах. Він створив, можна сказати, власну школу вдумливого і надзвичайно тонкого органічного поєднання функціонально-просторових та художньо-образних вирішень в архітектурному творі. Успіхи Львівської архітектурної школи у повоєнному будівництві значною мірою пов'язані з його іменем та іменами його вихованців».

Волинський досвід

Рік 1950. У руках диплом архітектора. Одержав спрямування на роботу в обласну проектну організацію у Луцьку. Наш герой живе у підвалі, бо все місто зруйноване. Для архітектора – непочатий край роботи. За проектами Романа Липки збудовано кілька великих житлових будинків у самому Луцьку та містечку Горохів. Молодий архітектор брав участь у розробці першого генерального плану Луцька та районних планувань, займався проектами реставрації пошкоджених пам'яток архітектури. За два роки роботи у Луцьку пройшов усі службові сходинки: від посади молодшого архітектора - до головного архітектора області. Навмисне влаштував Головне архітектурне управління у замку Любартів, аби його не захопили люди, байдужі до пам'яток. Перший секретар Волинського обкому партії І. Грушецький (попередньо він уславився бурхливою діяльністю у Львові), влаштував елеватор у луцькому костелі Єзуїтів, споруді з дуже цінними розписами.

Звернення Романа Миколайовича в обласні правничі інстанції жодних позитивних наслідків не дали. Та мав він рішучість, успадковану від батьків. Звертається у найвищі союзні та республіканські органи. В ті часи подібні вчинки були вельми ризикованими. Однак вдалося захистити витвір талановитих майстрів. Тепер там музей.

Все ніби йшло добре, та раптом особиста трагедія – померла дружина. Роман Липка з маленькою донечкою повертається до Львова.

Львів заслуговує на власних архітекторів

На запрошення І. Багенського з осені 1952 року Роман Миколайович став працювати на кафедрі архітектури рідного інституту. На той час існувала загроза повного скорочення архітектурної спеціальності. Це

трапилося 1956 року. З волі високого начальства існувала тенденція до централізації. Архітекторів, наприклад, мали право виховувати лише у столицях. Подібне виглядає абсурдним взагалі і зокрема, враховуючи своєрідність Львова, як міста-музею, де щохвилини виховують високі взірці архітектури. Врятував ситуацію наступний фактор: у Львівському політехнічному інституті інтенсивно розширювалися інші спеціальності. Отже, виникла потреба учбових корпусів: пристосовували під аудиторії старі будівлі, створювали нові. Відповідно, існувала потреба у архітекторах – вирішили обходитися власними й залишили навчальну групу при будівельному факультеті. До того ж львівські випускники мали дуже добру репутацію серед колег-архітекторів навіть за кордоном.

Прикладна архітектура

Роман Липка був активно задіяний в розширенні інститутських площ. Однією з найважливіших його робіт можна вважати перший учбовий корпус. Слово одному з учнів Романа Миколайовича, кандидату архітектури Віктору Проскуракову:

«Перший навчальний корпус з актовим залом на 1000 місць був ним спроектований разом з А. Рудницьким. Споруда стала до ладу у 1965 році і, на мій погляд, недостатньо описана у наших виданнях. Цей будинок має всі ознаки елітної споруди міжнародного класу – зовнішня монументальна простота якнайкраще передає головну думку авторів – не порушити синтез між домінуючим об'ємом поліфункціонального залу і двома 4-х поверховими крилами-корпусами, що в плані ніби нагадують латинську букву Z. За задумом авторів сам зал не тільки мав бути місцем для багатолюдних зборів, симпозіумів і конференцій, але й розраховувався на проведення засідань з відносно невеликою кількістю учасників. Цьому сприяла прекрасна акустика. І як результат – саме тут довгі роки відбуваються різноманітні концерти та фестивалі. Незважаючи на неймовірно складні соціальні умови, споруда в цілому вирішена просто й органічно. Одночасно вона відповідає широкому спектру різноманітних функціональних умов та вимог: аудиторії, великі лекційні зали, студентська їдальня. Все поєднано не механістичним додаванням, а узагальнено відповідно до спільної сукупності. На мою думку саме ця споруда пов'язала архітектуру минулого нашого університету (головний, хімічний корпуси) зі всім тим, що було побудовано пізніше. Головний фасад першого корпусу з одного боку потужно завершує вісь містобудівельної перлини – львівської вулиці Коновальця, а з другої ніби вінчає всю систему інших навчальних корпусів «Львівської політехніки» між вулицями С. Бандери, О. Невського, І. Карпінського».

У творчому доробку Романа Липки чимало споруд у Львові та інших містах. Основні з них: участь у розробці перспективного територіального

комплексу навчальної бази Львівського політехнічного інституту (50-ті роки), керівництво розробкового проекту наукового центру ЛПІ (60 – ті роки), розробка та реалізація проекту пристосування костелу Марії Магдалени (Львів) для створення у ньому залу органної музики. Співпраця з Київським зональним науково-дослідним інститутом експериментального проектування в розробці проекту санаторно-курортного комплексу в Соїмах (Закарпатська обл., 1965-1966 рр.), співпраця з Львівським філіалом проектного інституту «Діпроміст», зокрема в розробці проекту реконструкції та реставрації Львівського театру імені Марії Заньковецької та з інститутом «Укрзахідпроектреставрація».

Справи наукові

Серйозна наукова діяльність вимагає не лише знань і таланту, але й вольових якостей характеру. Одним з таких прикладів у біографії Романа Миколайовича стала історія з відновленням пам'яті видатного підприємця і архітектора Галичини, засновника львівської архітектурної школи Івана Левинського. Нагадаємо, Левинський більшою чи меншою мірою мав стосунок майже до всіх видатних споруд Львова на зламі ХІХ – ХХст.

Ось як згадує про події тих років сам Роман Миколайович:

1969 рік. Наближалася 50—річниця з часу смерті Івана Левинського і я вирішив нагадати львівській громадськості про це. Користуючись переданими мені І. Олексиним (колишнім майстром на підприємстві Левинського) документами та спогадами проф. Багенського, який був одним із вихованців Івана Левинського, я підготував статтю про його діяльність та передав її в редакцію журналу «Жовтень» (тепер «Дзвін»). На той час випало нове загострення політичного курсу і, прийнявши у мене рукопис, тодішній працівник редакції Тарас Мигаль зауважив, що можуть бути неприємності. Так і сталося: статтю цензура не пропустила, а тодішній секретар з ідеології обкому партії Валентин Маланчук викликав мене «на килимок» і гостро дорікав за «спробу пропагувати діяльність буржуазного націоналіста та капіталістичного експлуататора», яким, на його партійний погляд, був Іван Левинський.

Та короткий нарис діяльності Івана Левинського поруч з короткими творчими біографіями Василя Нагірного, Олександра Луштинського та інших львівських архітекторів, мені вдалося вмістити в «Словник художників України», який вийшов у Києві 1973 р. у видавництві «Українська радянська енциклопедія». Збірку документів Левинського та примірник не пропущеної до друку статті я передав Музею етнографії та художнього промислу і вони експонувалися на виставці «Іван Левинський і його час» у 1993 р., а тепер зберігаються у Творчо-виробничому фонді «Фабрика Івана Левинського».

Одне з основних наукових зацікавлень Романа Липки – народна гуцульська архітектура. У 60-ті якось раптово почали щезати гуцульські хати. Вони були дуже точно пристосовані до ландшафту, кліматичними особливостями місцевості, поєднували доцільність з високими естетичними якостями. Натомість з'явилися незграбні, з бляшаними дахами будівлі. Це мутантське породження тотальної індустріалізації було чужим у середовищі, «сконструйованому» Творцем. Роман Миколайович багато років поспіль літньої пори виїжджав у Карпати займатися обмірами старовинних споруд. Зараз цей скарб лише опрацьований. Є у Романа Липки нароби по передмістях Львова.

«Мандрівки по Карпатах - з мистецьким середовищем Львова»

Особливо дружні стосунки склалися згодом з художниками Г. Смольським, В. Патином, Г. Левицькою, Є. Безніском, скульпторами Е. Миськом, Я. Чайкою, Т. Бриж, Л. Громом та іншими. Безпосередні творчі контакти з окремими скульпторами розвивалися під час спільної праці над створенням монументальних композицій та пам'ятних знаків. Тривалий час Р. Липка був членом художньої ради Львівської скульптурної фабрики, де реалізувалися ці твори.

Що ж стосується міжнародних наукових спілкувань, то виступи Романа Миколайовича переважно стосуються двох тем: вже згадуваної гуцульської архітектури та особливостей львівського архітектурного середовища (і архітектури Галичини в цілому), як синтезу різноманітних стилевих особливостей. Йому довелося побувати в багатьох країнах світу: Італії, Франції, Німеччині, Польщі, Угорщині, країнах Азії та Африки. Після всіх яскравих вражень, повернувшись і знову побачивши рідне місто – він знову і знову переконувався в його унікальності. Після всіх яскравих вражень, повернувшись і знову побачивши рідне місто - він знову і знову переконувався в його унікальності. Про це Роман Миколайович говорив й на міжнародному симпозіумі «Проблеми охорони та регенерації історичних міст України на прикладі Львова», де йшлося про визнання UNESCO за Львовом статусу пам'ятки світової культури.

Чимало є монографій, де автором (або ж в числі авторського колективу) є Роман Липка. Це вже згадуваний «Словник українських художників», а також співавторство у наступних виданнях: «Архітектура Галичини ХІХ – ХХ ст.» (Львів, 1996 р.), спільно з В. Вуйциком «Зустріч зі Львовом» (Львів, 1997 р.), Р. Липка «Ансамбль вулиці Вірменської». Свого часу було підготовлено цикли популярних лекцій про львівську архітектуру, у 70-ті роки готував серії телепередач «Львів і львів'яни», куди запрошувалися провідні історики, археологи, архітектори. Всього ж Роман Липка має понад 120 творчих праць і наукових публікацій в українських та зарубіжних виданнях.

Суспільство вимагає свого

Сьогодні можна зустріти осіб, котрі людям середнього й старшого покоління докоряють заслугами й посадами часів радянської влади. Навряд чи одномірність радикалів тут доречна. Чимало тоді було людей, котрі використовували знання й посади, аби захистити інтелектуальні та культурні цінності. До таких можна віднести й героя нашої оповіді. Дванадцять років (1971-1983 рр.) Роман Липка очолював Львівське відділення Спілки архітекторів України, членом виконкому Львівської міської Ради, виконував депутатські обов'язки. Має нагороди – Премію Ради міністрів СРСР (1977 р, за комплекс новобудов ЛПП) та почесну грамоту Президії ВР України.

Останнім часом можна почути багато нарікань на творчі спілки, як на інстанції, де митців намагались перетворити на слухняних маріонеток радянської системи. Як на мене, це значною мірою має слушність. Та знову зустрічаємося з неоднозначною ситуацією. На переконання Романа Миколайовича спілки нерідко допомагали вижити, об'єднуватися людям у благодійних справах. У пору очолювання Спілки архітекторів Романом Липкою йшла добра співпраця з обласним відділенням архітектури, на чолі якого стояв А. Шуляр, та головним архітектором міста Р. Михом, організовувалися широкі творчі обговорення та виставки за участю всієї архітектурної громадськості. Це дозволяло протистояти тискові з боку керівних органів, зберегти історичне середовище і не допустити випадкових вирішень у розбудові Львова. Прикладом може слугувати історія спорудження автовокзалу. Функціонерам переважно хотілося збудувати аби чим скоріше. Перший проект авторитетними фахівцями визнано невдалим і завдяки їх принциповості автовокзал збудували за проектом авторського колективу на чолі з В. Сагайдаківським. Чимало енергії, іноді й хитрощів, вимагало створення комплексного історичного заповідника середньовічного центру Львова. До того в Україні подібних аналогів не було. Нагадаю читачам, що Роман Миколайович брав діяльність у створенні Українського товариства по охороні пам'яток історії та культури і організації Львівського відділення цього товариства. Зараз є членом колегії Львівської обласної організації УТОПК та членом президії Львівського обласного відділення Українського фонду культури. Він був ініціатором створення товариств «Надсяння» і «Холмщина», підтримує контакти з товариством «Польща-Україна».

Творчий клімат

Роман Миколайович розповідає, як офіційні контакти поміж різними творчими спілками сприяли спільним творчим роботам, народжували просто дружні контакти. Як архітектор Роман Липка співпрацював із З.

Флітом, Л. Громом, І. Самотосом та ін. Наприклад, в останні роки спільно з І. Самотосом був створений у Везін-Шалет (Франція) пам'ятник колишнім українським воякам і громадянам за українську національну самостійність.

Друзями були музиканти, письменники й художники. Ось імена деякого з них: І. Вільде, М. Яцків, Р. Іванчук, М. Крих-Угляр, Т. Бриж, Є. Безніско, В. Монастирський, Г. Смольський, І. Гушак, В. Патик... Особливо веселі спогади про сім'ю скульптора Якова Чайки та провідної співачки Львівського оперного Володимири Чайки. Їх дотепні витівки, жарти завжди іскрилися талантом.

Чи існує поняття «ЛЬВІВСЬКА ШКОЛА АРХІТЕКТУРИ»?

Колись у вечірній Москві Роману Миколайовичу довелося спостерігати наступну картину. У висотному будинку майже одночасно переміщувалося освітлення в межах стандартних помешкань. Спочатку кухня, далі вітальня і – спальня. Навіть телевізори у всіх стояли на тому місці та меблі, ясна річ, типові. Ідеї фатально-казарменної стандартизації були одним із чинників перетворення громадян суспільства на слухняних роботів. тому так і заважала пам'ять про вже згадуваного тут Івана Левинського і, зокрема, про розвиток такого поняття, як «львівська архітектурна школа». Самим фактом існування вони заперечували систему. Та «львівська архітектурна школа» вижила. За словами Романа Миколайовича їй властива добра організація побуту, раціональність, об'ємно-просторові рішення. Разом з тим присутня вимогливість до композиції, інтер'єру, культури деталі. Власне архітектурне кредо Роман Липка формулює так:

«Архітектура – складна міждисциплінарна наука. Вона органічно поєднує у собі досягнення матеріальної та духовної культури суспільства на сучасному етапі розвитку. Засобами архітектури в натуральному, природному середовищі формується штучне середовище проживання, в якому відбивається рівень технічних знань та властивості художньо-образного мислення людини, характерні для кожної історичної епохи. Пізнавати історичну архітектурну спадщину можна тільки через призму тодішнього світосприймання її творців».

Не просто знати, а мислити

Навряд чи сучасні львів'яни знають, що у басейни зі скульптурами навколо ратуші колись запускали рибу і тут же її продавали. Така деталь відразу ж дає живе уявлення про епоху, побут. Подібними деталями рясніють лекції Романа Липки, зокрема з історії архітектури. Від студентів теж вимагає найширшого знання епохи, її культури, літератури,

мистецтва. Важливою педагогічною засадою для нього є доброзичлива вимогливість.

Свідчення Віктора Проскуракова:

«На мою думку, Роман Липка є тією людиною, через яку на факультеті переважно відбувалася комунікація ідеї абсолютно талановитих педагогів минулого і нами, студентами останньої чверті ХХ ст. Серед наших педагогів, що колись вчили мене, а тепер є колегами – В. Кравцов, А. Рудницький, І. Середюк. У Романа Миколайовича особливе місце – з його лекцій для мене розпочалося відкриття світу архітектури. Неможливо говорити про Липку-педагога, не сказавши про нього, як про людину. За моїми спостереженнями Романа Миколайовича цікавить кожна творча особистість, з усіма своїми пошуками, незалежно від віку, статі, власних архітектурних уподобань. Мені доводилося слухати лекції Романа Миколайовича перед високоосвіченою аудиторією професіоналів, як в Україні, так і за кордоном. Це щось особливе, пронизане дійсно галицьким ароматом своєрідного сприйняття світу архітектури та ще при його особистому шармі лектора. Роман Миколайович був одним із небагатьох викладачів, що мав волю визнати свої помилки. Це говорив про те, що освіта і спілкування зі студентами у нього не закінчувалось в аудиторії. Одного разу він поставив мені четвірку зі свого предмету. На мою думку оцінка була занижена. З цього моменту він уважніше придивлявся, як я вчуся саме з архітектурних дисциплін. Не хвалюся, робив я це наполегливо. І одного разу, зустрівши мене в коридорі, звернувся при моїх колегах: «Знаєте, Вікторе, тоді на іспиті я помилюся».

Понад сорок років викладацької роботи, п'ятнадцять років завідування кафедрою рисунку і живопису (зараз вона має назву «Кафедра історії та художніх основ архітектури»). За ці роки лекції Романа Миколайовича прослухали не сотні, а тисячі студентів. Одного разу з Липкою вітається далеко немолодий, лисий ще й беззубий чоловік, – а то виявляється колишній студент. Вже приходять на заняття онуки його перших студентів. До речі, аспірант-архітектор і його син Тарас.

Плями на сонці?

Готуючи цей нарис напередодні 75-річчя Романа Миколайовича Липки, я передбачила, що подібно до будь-якого ювілейного матеріалу, він всього бажаного не розповість, та ще й грішитиме ідеалістичністю зображення героя оповіді. Тому запитала, чи не шкодує він за чимось? Зітхнувши, він почав розповідати, що ті безкінечні засідання забирали неймовірно багато часу – наукові інтереси опинялися на задвірках. Проте, якби не те «марнування», то чи були б порятовано чимало пам'яток? Додам, що далеко не безхмарним було особисте життя – померли дві дружини й донька (теж архітектор). І щемливо прозвучали з вуст Романа

Миколайовича Франкові слова, котрими він збирався закінчити розповідь про себе:

*Я згадую минуле життя,
Спокійно, та без радості, без туги:
Одно із нього виніс я чуття,
Що я не був у нім щасливим, други*

*Багато праці, і турбот, і скрут,
Та не було вдоволення, утіхи;
Мов віл в ярмі, я чув на собі прут
І тяг чужого скарбу повні міхи.*

*Хоч не згасав ніколи огник мій,
Та полум'ям не бухав, більш димився
А замість світла сипав іскор рій.
Хоч ненастанно стяг мій з вітром бився,
Та не високо плив в руці слабій,
І хоч я жив, то все ж я не нажився.»*

Подумавши, додав: «Доля не дозволила мені пройти життєвий шлях по прямій, потужній дорозі. Часто доводилося долати істотні перепони, пробиватися кам'янистими стежками, а інколи навіть манівцями. Та годі скаржитися на пройдене – у кінцевому воно сприяло більш глибокому сприйняттю багатогранності життя. Пройдене допомогло також сформуванню кредо – бути корисним для суспільства і повсякденно керуватися розумінням та доброзичливістю».

Висновки

Читають лекції, ведуть заняття не інституції, факультети і кафедри, а конкретні люди – викладачі, що працюють тут, а не тільки декани і завідувачі кафедр (що їх переважно згадують автори сучасних публікацій), то для усвідомлення того, чому ми сьогодні саме такі, а не інакші, треба обов'язково розпочати дослідження особистостей, що також належить до феномену Львівської архітектурної школи. І згадати усіх не тому, що дехто зайнявся переписуванням історії школи і її доробку на свою користь, зовсім ні. А щоб, попри все негаразди в нашій освіті сьогодні, ми архітектори кінця ХХ, початку ХХІ ст., пам'ятали, що досвід наших попередників – викладачів 60 – 80 рр., неприпустимо забувати. Бо інакше може створитися парадоксальна ситуація, коли нащадки сприйматимуть розвиток нашої власної архітектури виключно через приклади і діяльність закордонних колег і шкіл. Принижуючи тим самим досягнення своїх

українських, зокрема львівських архітекторів – практиків і архітекторів-педагогів, зокрема Р. М. Липки. Доробок яких не менший, не тільки за доробок середньостатистичних закордонних колег, а і тих, яких ми справедливо причисляємо до світової архітектурної еліти.

Література:

1. Проскуряков В.І. Педагогічна та творча діяльність викладачів архітектурного факультету у 60 – 80-х роках ХХ ст. /В.І. Проскуряков // Архітектура: вісник НУ « Львівська політехніка « (Відп. ред. Б.С. Черкес.- Львів: видав. Львівської політехніки № 439 – 2002.С. 317 – 322.
2. Proskuryakov V., Filipchuk Y., Krasylnikov V., Introduction of conceptual project ideas into the realia of modern Ukraine architecture/ (Based on example of an intenational students design seminar concerning renovation of an assembly hall in the first academic building of Lviv Polytechnic National University with extending theatrical function) / V. Proskuryakov // Housing Environment: Light in Architecture.- №20/ 2017.Р. 68 – 73. ISSN - 2442.
3. Клименюк Тетяна. Роман Липка – Архітектор, Педагог. Кафедра дизайну та основ архітектури: матеріали і тези Всеукраїнської наукової конференції до 145 – річчя кафедри дизайну та основ архітектури НУ « Львівська політехніка « /під заг. ред. С. Лінди. – Львів: видав. Львівської політехніки , 2017. – С.36 – 41.
4. Лінда Світлана, Дида Ірина. Кафедра дизайну та основ архітектури: матеріали і тези Всеукраїнської наукової конференції до 145 – річчя кафедри дизайну та основ архітектури НУ « Львівська політехніка « /під заг. ред. С. Лінди. – Львів: видав. Львівської політехніки , 2017. – С.5 – 12.
5. Черкес Б. Національний університет « Львівська політехніка «: архітектурний атлас/ Б. Черкес, С. Лінда, Ю. Богданова. – Львів: видав. Львівської політехніки , 2016. – С. 61 – 67.
6. Липка Р. Львівська архітектурна школа. Її роль та етапи розвитку// Архітектура Галичини ХІХ – ХХ ст.; за ред. Б. Черкеса, М. Кубеліка, Е. Гофер. – Львів, 1996. – С. 99 – 109.
7. Шевченко Т. Долаючи немощену дорогу. Штрихи до портрету Романа Липки./ Т. Шевченко// Маєстро 9 Гол. редактор Ю. Верхола, - Львів: Надруковано в НВП " МЕТА", Видавець: ТОВ «Арніка».№ 1 (3) – 1996. С.16 – 21.